

VICTOR HUGO, CHATEAUBRIAND ET LAMARTINE
DANS LA LITTÉRATURE ARMÉNIENNE
ՀԱՏՈՐԻ ՄԱՍԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Զօրավար էտուար Պրեմոն կը գրէ —

«Ստացայ ու կարդացի ձեր գիրքը Վիգոր Նիկոյի, Շաքոպրիանի եւ Լամարթինի վրայ:

Արտայայտելով հանդերձ ձեզի իմ երախտագիտութիւնս այդ հատորն ինծի զրկած ըլլալնուդ համար, կրնամ ձեզի յայտնել նաեւ նշմարիտ հիացում մը հայ մտաւոր կեանքի ներուժութեան համար, երբ անոր շուրջ տգիտութիւնն էր որ կը տիրէր, ո՛ր վերելք՝ խեղ-դումը: Այդտեղ կայ ձեր ազգին մէկ յատկանիշը, որ շատ նշանաւոր է:

Երբ մարդկութիւնը դառնայ նուազ յիմար (չեմ համարձակիր ըսել՝ աւելի բանաւոր, վասնզի ատիկա չտիպազանց մեծ բան յուսալ պիտի ըլլար), Հայերը իրենց վերագտնուած ազատութեան խաղաղութեանն ու հանդարտութեան մէջ՝ պիտի ունենան ծաղկափթիւ մը որ աշխարհը պիտի զարմացնէ:»

Արքայ Լուի Մարիէս, ծանօթ հայագէտ քանասէրը կը գրէ —

«... Կը սխալանամ թէ ի՛նչքան ներդաշնակ փրանսերէնով մը եւ ի՛նչքան քանաստեղծութեամբ յաջողեր էք փրանսացնել հորէն Նար-պէյ սրբազանի եւ Հ. Ալիշանի քերթուածներուն պէս գործեր:»

Էրնէսթ Լեմոնտէն, յայտնի ժառանգական մը, անգամ Ֆրանսական Գրողներու Ընկերակցութեան Վարչութեան, կը գրէ —

«Շատ շնորհակալ եմ որ ինծի զրկեր էք ձեր պատուական հատորիկը գոր կարդացի մեծ շահագրգռութեամբ: Ատով դուք՝ անհունօգտակար ու գեղեցիկ գործ մը կատարած որուն համար փրանսական դպրութեանց բոլոր քարեկամները ձեզի երախտալարտ միայն կրնան ըլլալ:»

Նշանաւոր գրագէտ Ժօրժ Լըքոնթ, անգամ Ֆրանսական Ակադեմիայի, կը գրէ —

Փարիզ, 21 Օգոստ. 1936

«Սիրելի եղբայրակիցս,

Հանեցէք ներել ինծի եթէ աշխատանքները որոնցմով ծանրաբեռնուած եմ՝ քոյլ չտուին ինծի աւելի շուտ ձեզի շնորհակալութիւն յայտնելու ձեր «Վիգոր Նիկո, Շաքոպրիան եւ Լամարթին հայ գրականութեան մէջ» հատորը ինծի զրկած ըլլալնուդ համար:

Ինչքան ալ ձեզ շնորհաւորեմք՝ քիչ է, հաւաքած եւ ա՛յնքան փափկաճաշակ կերպով քարգմանած ըլլալնուդ համար այդքան քանակին վաւերաթուղթեր, այդ գեղեցիկ էջերը որոնց մէջ հորէն Նարպէյ սրբազանը, Պ. Գրիգոր Օտեան, Պ. Պէրպէրեան, տիկին Աւետիսեան կը տարփողեն Վիգոր Նիկոյի գործը եւ կամ մեծ քանաստեղծին մահը կ'ողբան, յեղափոխական Ֆրանսային ուղղուած գեղեցիկ գովքը Պ. Յովհաննէս Սեթեանի, յառաջարանը հորէն Գալփայի (Նար-Պէյ) «Քերթուղական Դաշնակ»ի քարգմանութեան որ նոյն ինքն Լամարթինի շնորհաւորութեանց արժանացաւ, եւ ուրիշ այնքան մեծարանքի արտայայտութիւններ ջերմեռանդ բնաբերգութեամբ մը լի:

Ոչ ոք կ'անգիտանայ այն սերտ կապերը որ Հայութիւնն ու Ֆրանսան իրարու կը միացնեն: Բայց ձեր գիրքը անոնցմէ է որ այդ կապերը աւելի եւս ամուր կերպով կը սեղմեն: Ուրախ եմ մեծարանքի այդ սրտայոյզ հաւաքածուին համար ձեզ շնորհաւորելու՝ թէ՛ իբր գրագէտ եւ թէ՛ իբր Ֆրանսացի:

Ժօրժ ԼԷՔՈՆԹ»

La Grande Revue ի մէջ, այդ հանդէսի քրն-նադատը կը գրէ —

«Քանի մը տարիէ ի վեր մեր ռումանիկ շրջանի մեծ գործերը կը տօնախմբուին: Այդ առթիւ, Պ. Արշակ Զօպանեան, որուն գերբուսական փրանսերէն քարգամանութիւնը *Մերքիւր տը Ֆրանսը* հրատարակեց քառասուն տարի առաջ, ուզած է ապացուցանել թէ մեր մեծ ռումանիկներուն փառքը մեր երկրին սահմաններէն դուրս մինչեւ հեռուները ցառագայրած է: «*Վիքթոր Հիւկօ, Շաթոպրիան եւ Լա-*

մարթին Հայ գրականութեան մէջ» տիտղոսով սիրուն հատորի մը մէջ համախմբած է իր ձեռնով քարգամանած գերբուսականներ, յօդուածներ, ճառեր գոր իր հայրենակիցներէն ու մանք գրած են ժԹ. դարու մեր այդ մեծ գրագէտներուն ներշնչման տակ կամ անոնց ի պատիւ: Ատիկա փառաւոր ու յուզիչ վկայութիւն մըն է:»

«ԱՆԱՀԻՏ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Այս թիւով կը փակուի Անահիտի Եօթնբորդ տարեշրջանը: Կը ցաւիմ որ փոխանակ չորս թիւ հանելու ներկայ տարուան ընթացքին, չկարողացայ երեք թիւ իսկ ի լոյս բնծայել՝ ինչպէս նախորդ երկու տարիներուն, եւ ստիպուեցայ երկու միացեալ թիւով լրացած նկատել ներկայ տարեշրջանը: Պատճառը այն է որ բաժանորդներու թիւը՝ համաշխարհային տնտեսական տաղնապին հետեւանքով՝ շատ նուազած է եւ մնացած բաժանորդներն ալ ծայրայեղօրէն ուշ կը վճարեն իրենց բաժնեգիրը (շատեր 3-4 տարիէ ի վեր չեն վճարած, հակառակ Անահիտի գործակալներու եւ իմ կողմէ եղած զիմումներուն...):

Իմ բարեկամներէս եւ հայ գրականութեան բարեկամներէն մէկ քանին, օգնելու համար ինծի այս զժուար գործին մէջ զոր կ'ուզեմ սակայն կանգուն պահել հակառակ ամէն զժուարութեանց, որոշեցին «Անահիտ-ի Բարեկամներ» անունին տակ կազմել գրասիրական մասնախումբ մը. անոնց ջանքը պիտի կայանայ Անահիտին նոր բաժանորդներ գտնելու մէջ: Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բազմաթիւ Հայեր կան, նոյն իսկ զարգացած, գրասէր, նոյն իսկ ինծի հետ մտերմական բարեկամութեամբ կապուած, որոնք սակայն բաժանորդ

չեն Անահիտին, ինչ որ կրնային ըլլալ՝ հակառակ տնտեսական տաղնապին՝ եթէ կամենային ատիկա:

«Անահիտի Բարեկամներ»ը պիտի աշխատին որ ցարդ անտարբեր մնացած այդ գրասէր Հայերը մղուին Անահիտին բաժանորդ գրուելու եւ մղուին նաեւ իրենց բաժանորդագիրը կանոնաւորապէս եւ արագօրէն վճարելու:

Եթէ Անահիտի Ֆրանսաբնակ ընթերցողներուն մէջ կան որ պիտի ուզէին միանալ «Անահիտի Բարեկամներ»ու խումբին, թող հաճին իրենց այդ բարի տրամադրութիւնը ինծի հաղորդել. շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի իրենց մասնակցութիւնը:

Շատ գոհ պիտի ըլլայի եթէ ուրիշ քանի մը քաղաքներու մէջ ալ (Նիւ Եօրք, Պոսթոն, Գահիրէ, Աղեքսանդրիա, Պրիստի եւն. կազմուէին «Անահիտի Բարեկամներ»ու մասնախումբեր:

Երբ այսպիսի հաւաքական աջակցութիւններով գորանայ, Անահիտը պիտի կարենայ լոյս տեսնել տարին չորս թիւով, եւ մէկ կամ երկու տարի յետոյ՝ տարին վեց թիւով, ինչպէս լոյս տեսաւ առաջին երկու տարիներու ընթացքին:

Ա. Զ.

